

Kryzys partii politycznych i „polityka bez ideologii”

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Paweł Kusiak, *Postpolityka. W poszukiwaniu istoty zjawiska*, „Colloquium” III/2011, s. 160.
- Źródło: Tadeusz Bodio, *Polityka jako sztuka bycia wybranym*, „Magazyn Sztuki” 2004, nr 29.
- Źródło: Anna Polańska, *Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie*, „Artykuły Naukowe ASO” nr 9 (1)/2017, s. 212.
- Źródło: „FT”: *partie mainstreamowe w Europie przeżywają kryzys*, 4.06.2019 r., dostępny w internecie: wgospodarce.pl [dostęp 21.08.2020 r.].
- Źródło: Filip Flisowski, *Ideologia „zdrowego rozsądku”*, 31.08.2019 r., dostępny w internecie: magazynkontakt.pl [dostęp 21.08.2020 r.].

Kryzys partii politycznych i „polityka bez ideologii”

Źródło: domena publiczna.

Współczesne państwa demokratyczne opierają się na rządach partii, które pełnią różne funkcje w społeczeństwie i kraju. Jedną z najważniejszych jest mobilizowanie wyborców i integrowanie ich wokół programu ugrupowania. W społeczeństwach ustabilizowanych, w których poziom życia daje poczucie bezpieczeństwa wszystkim obywatelom, widać spadek zainteresowania działalnością partii politycznych. Innym powodem tego spadku jest zmniejszenie różnic między programami poszczególnych partii i przyjęcie przez nie katalogu wspólnych, ważnych dla obywatela i jego bezpieczeństwa, działań socjalnych. Ponieważ różnice w tych programach zacierają się, wyborcy przestają być zainteresowani zmianą partii rządzącej. Interesy obywatela są respektowane przez wszystkie partie prosystemowe. W wyniku tych zjawisk następuje kryzys identyfikacji z partiami politycznymi, zwłaszcza że ich funkcje, takie jak rekrutacja elit, artykulacja żądań i mobilizacja poparcia, mogą być realizowane przez ruchy społeczne. Tymczasem partie pozostają jedynymi organizacjami mającymi prawo do sprawowania legitymizowanej władzy. Czy zatem rządzenie państwem demokratycznym bez partii politycznych jest możliwe? Czy tak będzie wyglądać przyszłość demokracji liberalnej?

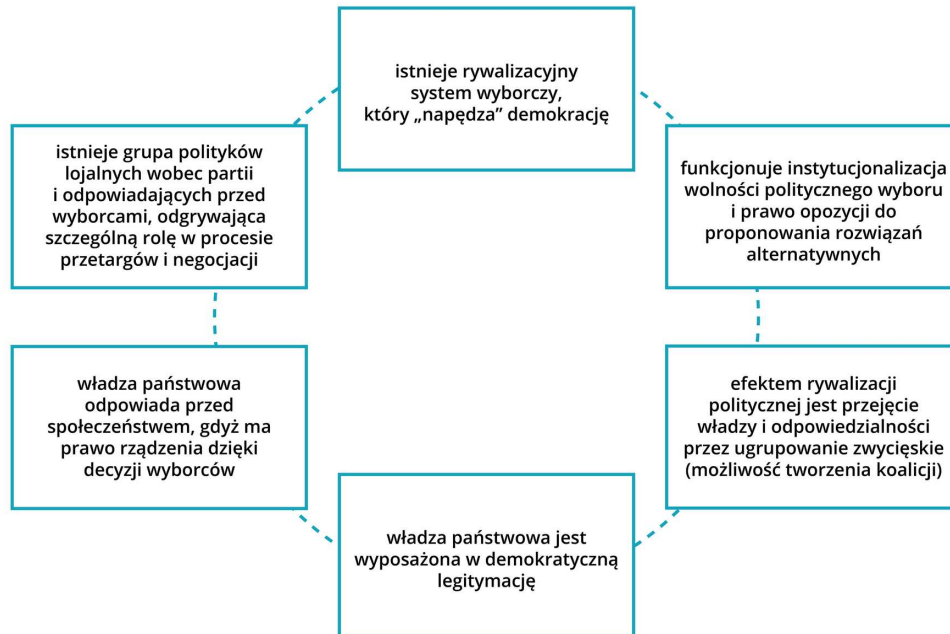
Twoje cele

- Zdefiniujesz rządy partii w państwie demokratycznym.
- Scharakteryzujesz przyczyny kryzysu zaufania do partii we współczesnym świecie.
- Ocenisz znaczenie partii dla legitymizacji władzy w państwie demokratycznym.

- Wyjaśnisz rolę ruchów społecznych w reprezentowaniu poglądów obywateli.

Władza w demokracji

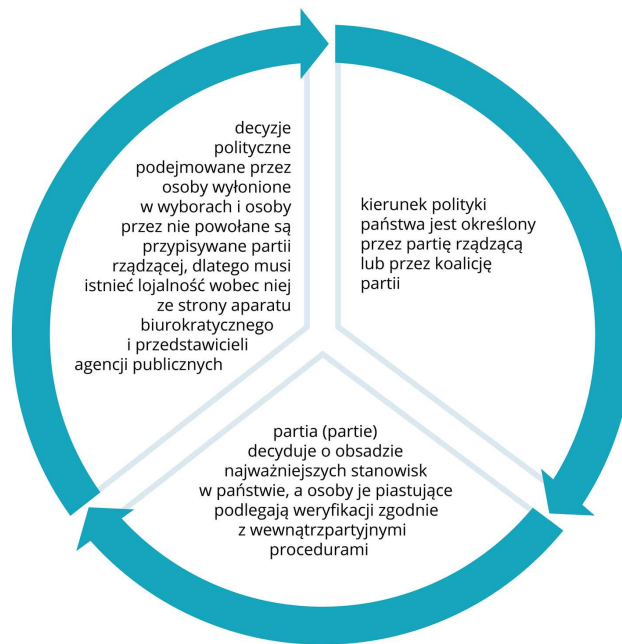
We współczesnych demokracjach władza oparta jest na konkurencji partii politycznych oraz na wolnych, rywalizacyjnych wyborach. W ten sposób wyłaniane są składy parlamentów, a wyborcy przekazują władzę w ręce określonej grupy reprezentującej poglądy jednej z partii działających na scenie politycznej. Idea rządów partii oznacza, że:

Oprac. na podst.: A. Antoszewski, R. Herbut, *Demokracje zachodnioeuropejskie*, Wrocław 2008, s. 164.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

W powyższym modelu, opartym na tradycji anglosaskiej, najważniejszą funkcją partii jest rządzenie i odpowiedzialność za podejmowane decyzje, natomiast pozostałe funkcje mogą być przejmowane przez różne organizacje społeczne. Jednym z celów partii jest dążenie do wpływu na władzę państwową dzięki jej sprawowaniu lub ocena decyzji politycznych innych partii (opozycja). Jedynie partie polityczne we współczesnych demokracjach liberalnych otrzymują legitymację wyborczą do sprawowania władzy. Oznacza to zarazem, że w państwach demokratycznych obywatele mogą egzekwować odpowiedzialność polityczną od reprezentantów partii. Władzę wykonawczą obejmują reprezentanci partii, którzy, podobnie jak ona, zdobyli znaczenie dzięki aprobach wyborców. Jednak to właśnie oni mogą również pozbawić ich tej pozycji. Decyzje podejmowane przez osoby powołane przez partię rządzącą na wszystkich stanowiskach obciążają zatem ją samą. W takim modelu istotna jest więc przejrzystość rządów partii dla obywatela:

Oprac. na podst.: A. Antoszewski, R. Herbut, *Demokracje zachodnioeuropejskie*, Wrocław 2008, s. 165.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Można stwierdzić, że taki model rządów partii jest jasny i przejrzysty. Wyborca podejmuje decyzje, oceniając rezultaty rządów partii (**koalicji**). Dzięki rywalizacyjnym wyborom może dokonać zmiany rządzących lub powierzyć kolejną kadencję już sprawdzonym politykom. Jednak we współczesnych demokracjach nie wszyscy wyborcy żyją na co dzień założeniami programowymi partii, a raczej zwracają uwagę na skutki jej działań. Dlatego powstają inne ugrupowania i organizacje, które dążą do mobilizacji społeczeństwa oraz kreują elity. Coraz częściej obserwujemy spadek zaufania do partii politycznych, a co za tym idzie, do ich rządów.

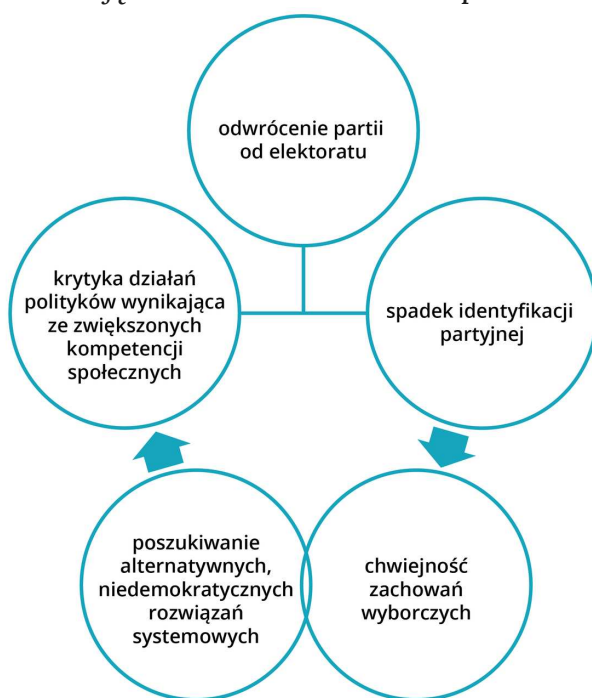
Zastanów się, czy powyższy model jest jedynym sposobem rządzenia w państwie demokratycznym.

Kryzys czy ewolucja?

Spółeczeństwa i państwa ewoluują i jest to naturalny element rozwoju. Ewolucja dotyczy również funkcjonowania zarówno partii politycznych, jak i systemów partyjnych. Dlatego zastanówmy się, czy możemy we współczesnych demokracjach mówić o kryzysie partii i ich rządów, czy też mamy do czynienia z mniejszą efektywnością pełnienia przez partie polityczne ich funkcji – a więc nie z kryzysem, tylko z ewolucją. Partie polityczne powstałe na przełomie XIX i XX w., oparte na określonych ideologiach, były łatwe do pozycjonowania na osi lewica – prawica.

Jednak przez 100 lat nastąpiły znaczące zmiany w strukturze społecznej, a przed jednostkami pojawiły się nowe wyzwania dotyczące problemów, jakie istnieją w zglobalizowanym świecie. Trudno zatem oczekiwać, aby partie polityczne pozostały skostniałymi ugrupowaniami na wzór tych sprzed wieku. Sposób ich funkcjonowania dyktują warunki społeczno-polityczne, w jakich działają. Jeśli chcą przetrwać, muszą szukać nowych form aktywności.

Jednym z przejawów kryzysu partii ma być osłabienie ich funkcji integracyjnej (mobilizacyjnej). Oznacza ona trwałe związanie się wyborcy z określoną partią, której oparty na ideologii program polityczny miał reprezentować interesy określonych grup obywateli. Obecnie tego typu postawy są coraz rzadsze. Poziom edukacji, również społeczno-politycznej, w większości państw liberalnej demokracji sprawia, że partie rywalizują o świadomego wyborcę. Partia przestaje edukować wyborców, natomiast proponuje im określone rozwiązania. Może również promować osobowości swoich liderów, by pozyskiwać poparcie elektoratu. Czy jest to kryzys partii, czy raczej zmiana sposobu działania, który jest konsekwencją zmian w środowisku społeczno-politycznym?

Najczęstsze przyczyny zmian w funkcjonowaniu partii politycznych

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Jak wskazuje powyższy wykres, można zauważyć spadek identyfikacji partyjnej.

Kiedyś masowe, dziś kadrowe

W okresie kształtowania się partii politycznych oraz przez większą część XX w. partie edukowały swój elektorat. W społeczeństwach industrialnych i w początkach okresu postindustrialnego istniały **partie masowe**, reprezentujące interesy określonych klas społecznych, odwołujące się do jasnych założeń ideologicznych.

Dekoracje na Domach Towarowych „Centrum” – widoczny wielki transparent z napisem: „Partia”, i mniejszy: „Program partii programem narodu”, Warszawa 1974.

Źródło: NAC, sygnatura: 40-W-139-4, licencja: CC BY-SA 3.0.

Obecnie większość partii nie ma tak jednoznacznych programów, a zarówno wyborcy, jak i sympatycy oczekują od przywódców rozwiązywania problemów dotyczących różnych grup społecznych. Brak jednoznacznych podziałów klasowych przekształcił partie masowe, o dużej liczbie płacących składki członków, w [partie kadrowe](#), najczęściej utrzymywane z budżetu państwa. Ich zadaniem nie jest już utrzymanie i mobilizacja własnych członków, ale odwoływanie się do różnych grup społecznych, które mogą wpływać na podział mandatów w parlamencie przez głosowanie w wyborach.

Partie skupiają się na rządzeniu ([opozycji](#)), nie na mobilizowaniu elektoratu. Te działania łączą się bezpośrednio ze zmiennością zachowań wyborczych. Obywatele skupiają się na skuteczności działań partii, nie na reprezentowanej przez nią ideologii. Zmiany te widać przede wszystkim w obliczu kryzysów, kiedy wyborcy szukają przedstawicieli gwarantujących najbardziej skuteczne rozwiązania.

Czy świadomy obywatel jest kłopotliwy dla partii?

Innym problemem współczesnych partii jest wzrost kompetencji społecznych i zawodowych obywateli. Zaczynają oni wybierać lepiej wykształconych i przygotowanych merytorycznie polityków oraz potrafią skuteczniej pociągać ich do odpowiedzialności za brak profesjonalizmu i niedotrzymywanie obietnic wyborczych. Z drugiej strony, partie polityczne, przy braku ich masowości, często tracą kontakt z wyborcami, co może być jedną z przyczyn chwiejności tych ostatnich. Obywatele oczekują rozwiązywania przez polityków rzeczywistych, a nie wymaginowanych problemów. Niestety, niepokojącym przejawem zmian społecznych i zaniku wymiany myśli i oczekiwań między partiami politycznymi

a wyborcami może być również zainteresowanie, zwłaszcza wśród młodych wyborców, rządami silnej ręki i rozwiązaniami niedemokratycznymi. Te niepokojące zjawiska stawiają przed partiami politycznymi i ich liderami konieczność ponownego zdefiniowania roli partii we współczesnych demokracjach liberalnych. Czy jest to jednak kryzys partii i konieczność poszukiwania rozwiązań pozaoperacyjnych, czy może wymóg innego zdefiniowania naszych oczekiwań wobec ugrupowań politycznych?

Oceń, czy podobne zjawiska występują w Polsce. Czy możliwe jest rządzenie państwem demokratycznym przez inne, pozapartyjne organizacje?

Czy brak lewicy i prawicy to problem dla partii?

Z kryzysem partii można wiązać również inne obserwowane zjawiska. Jednym z nich jest przyzwyczajenie obywateli do demokracji liberalnej, co w praktyce oznacza ich odwrócenie się od aktywności politycznej. Może ono wynikać z osiągnięcia przez społeczeństwa państw demokratycznych wysokiego poziomu bezpieczeństwa ekonomicznego, gdy wielu obywateli przeszło do sfery prywatności.

Z drugiej strony pojawiła się polityka centrowa, czego skutkiem jest upodobnienie się partii politycznych do siebie. Wyborcy zaczęło być obojętne, kto sprawuje władzę, ponieważ prowadzona przez różne partie polityka wygląda dość podobnie. Po okresie stagnacji wzrosło zainteresowanie, zwłaszcza wśród nowych pokoleń wyborców, działaniami politycznymi, pojawiły się nowe typy partii politycznych. W dzisiejszych demokracjach nie tylko nie straciły one politycznej pozycji, ale do tradycyjnego, zanikającego już podziału na prawicę i lewicę ekonomiczną doszedł inny: na wyznających poglądy konserwatywne oraz na zwolenników bardziej nowoczesnych wartości. Dlatego współczesne partie polityczne coraz trudniej umiejscowić na osi prawica – lewica; różnią się raczej kwestiami światopoglądowymi niż ekonomicznymi.

Przeciążenie partii władzą?

Kryzys partii politycznych występuje też podobno z powodu „przeciążenia partii władzą”. Zwolennicy tej koncepcji uważają, że rozbudowanie funkcji państwa w demokracjach liberalnych i rosnąca skłonność grup interesu do obarczania go odpowiedzialnością za wszystkie sfery życia publicznego może być realizowana wyłącznie w okresie koniunktury gospodarczej. W sytuacjach kryzysowych państwo nie może wywiązywać się z przyjętych wcześniej zobowiązań, zwłaszcza socjalnych. Powoduje to zaostrzenie konfliktu na scenie politycznej, obciążającego przede wszystkim te partie, których przedstawiciele w danym momencie zasiadają w aparacie publicznym. Trudno jednak te zjawiska oceniać jako kryzys

partii w ogóle. Jest to z pewnością spadek zaufania dla partii funkcjonujących na scenie politycznej, przede wszystkim dla partii rządzącej.

Czy ruchy społeczne to zagrożenie dla partii?

Kolejnym argumentem przemawiającym za osłabieniem roli partii w mechanizmie decyzyjnym jest wzrost znaczenia innych podmiotów (**ruchów społecznych**). Skutkiem tego może być powstanie trwałych struktur decyzyjnych omijających partie polityczne. Jest to jednak zagrożenie dla funkcjonowania instytucji demokracji przedstawicielskiej, dzięki którym takie organizacje działają. Oznacza to pojawienie się wielu organizacji reprezentujących (czasami ponadnarodowe) grupy interesu, dla których partie polityczne stają się tylko narzędziem do przeprowadzania swoich planów na forum parlamentarnym. W tym przypadku zagrożenie dla reprezentatywności programów partyjnych jest realne, ale jest to również zagrożenie dla systemu demokratycznego, opartego na pluralizmie politycznym i rywalizacji partyjnej.

Tego typu zjawiska prowadzą do wzrostu **populizmu**, a w konsekwencji do zmiany oczekiwań społecznych. Demokracja to system polityczny oparty na odpowiedzialności przed wyborcami, ale nie zawsze dający szansę na szybką reakcję, zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych. Dlatego narodziny ruchów populistycznych, groźne dla partii, mogą prowadzić do powstawania **partii antysystemowych** i wprowadzania elementów systemu autorytarnego.

„Obóz Narodowo-Radykalny jest ruchem społecznym skupiającym młodych Polaków, którym bliskie są takie wartości jak Bóg, Honor, Ojczyzna, Rodzina, Tradycja i Przyjaźń. Nie jesteśmy partią polityczną, gdyż nie interesuje nas udział w oligarchicznych rozgrywkach parlamentarnych” – tak piszą o sobie członkowie ONR.

Marsz rocznicowy ONR w Krakowie, 2007.

Źródło: Efka de, licencja: CC BY-SA 3.0.

Zaproponuj zmiany w funkcjonowaniu partii politycznych i ich programach, które unowocześnią ich ofertę dla młodych.

Słownik

koalicja

porozumienie partii politycznych w celu zbudowania wspólnego rządu; rząd koalicyjny powstaje wtedy, gdy żadna z partii nie ma w parlamencie bezwzględnej większości czy wymaganej liczby przedstawicieli, a rządy sprawowane przez rząd mniejszościowy byłyby mało stabilne; o pozycji poszczególnych partnerów koalicyjnych stanowią przede wszystkim wyniki wyborów, a także ewentualne alternatywne możliwości współrządzenia lub ich brak

opozycja

ugrupowanie lub grupa ugrupowań, w szczególności partii politycznych, które sprzeciwiają się polityce rządu lub większości parlamentarnej, krytykując dominujące ideologie czy instytucje

partie antysystemowe

partie dążące do podważenia obecnego reżimu; najlepszą możliwością jest zatem kryzys legitymacji, który powinien doprowadzić do zastąpienia jednego systemu politycznego (demokratycznego) innym, postrzeganym przez członków ugrupowania za lepszy lub bardziej efektywny; pojawia się ideologiczna opozycja wobec liberalnego porządku politycznego i postulat radykalnego zerwania ciągłości rozwoju społecznego

partie kadrowe

partie polityczne skupiające niewielką liczbę członków, budujące minimalne struktury; ich działalność wzrasta w okresie kampanii wyborczej

partie masowe

skupione na pozyskiwaniu dużej liczby członków i sympatyków; przynależność do partii jest sformalizowana, co oznacza, że istnieją zasady i wytyczne dotyczące przyjęcia, zawieszenia bądź wykluczenia z jej struktur; aby zdobyć jak największe poparcie, członkowie działają nie tylko w czasie kampanii, ale również poza nią, aby nie dać wyborcom o sobie zapomnieć, a więc można powiedzieć, że jej aktywność jest stała

populizm

zjawisko polityczne, w którego spektrum lokuje się wiele postaw i stanowisk odwołujących się w swojej retoryce do idei i woli „ludu”, często stawiając je w kontrze do woli i interesów „elit”

ruch społeczny

forma zbiorowego, spontanicznego działania pewnych grup społecznych lub zbiorowości zmierzającego do określonego celu i często do wywołania zmiany społecznej

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z wypowiedzią prof. Roberta Alberskiego na temat zależności między demokracją, ideologią i partiami politycznymi. Następnie wykonaj ćwiczenie.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DYUKyrvXH>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Czy może istnieć demokracja bez partii politycznych i bez ideologii?

Ćwiczenie 1

Przygotuj po dwa argumenty do dyskusji za i przeciw na temat: „W demokracji partie polityczne są niezbędne, a ideologia nie jest potrzebna”.

Polecenie 2

Zapoznaj się z audiobookiem i wykonaj ćwiczenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P19ImuBDn>

Fundacja Batorego wydała raport zatytułowany „Partie polityczne a jakość polskiej demokracji”. Jego autorem jest doktor Paweł Marczewski. Pierwsze zdanie raportu brzmi: „Polskie partie polityczne – ani ideał, ani katastrofa”. Czy się z nim zgadzasz?

Autor we wstępie charakteryzuje cel raportu. Wskazuje na to, że była to próba odpowiedzi „na pytania o to, jakie konkretne zmiany w funkcjonowaniu partii politycznych warto by wprowadzić, by uczynić je bardziej demokratycznymi i zwiększyć zaufanie do nich. Nie interesowało nas rytualne narzekanie na partie, nie chcieliśmy ich demonizować ani obarczać odpowiedzialnością za wszystko, co w polskim życiu publicznym rozczarowuje, irytuje lub niepokoi obywateli. Projekt zrodził się z obawy przed długofalowymi negatywnymi konsekwencjami, jakie musi wywołać utrzymujący się rozdźwięk między pozytywnymi funkcjami, które partiom przypisuje współczesna literatura naukowa – takimi jak stabilizowanie systemu wyborczego, artikulacja oczekiwań i interesów elektoratu, dyscyplinowanie łamiących reguły życia publicznego polityków na szczeblu krajowym i lokalnym – a wyjątkowo niskim na tle innych instytucji zaufaniem ze strony opinii publicznej. Zgłaszając postulat podjęcia działań na rzecz naprawy polskich partii politycznych, nie chcieliśmy zatem szukać winnych, ale znaleźć sposoby wyjścia z kryzysu legitymizacji kluczowej instytucji demokratycznej; kryzysu, który aż nazbyt łatwo może podkopać zaufanie do demokracji w ogóle”.

Ostatnia część raportu koresponduje z początkiem i zatytułowana jest „Trudne czasy dla partii, trudne czasy dla demokracji”.

„Niektóre symptomy kryzysu systemu partyjnego w Polsce, takie jak niskie zaufanie i spadająca liczba osób przynależących do partii, dają się zauważyć od lat i można je dostrzec również w innych krajach, nawet tych uchodzących za demokracje lepiej ustabilizowane. Nakładają się jednak na nie zjawiska nowe, jak pojawienie się nowych ruchów społecznych, w tym takich, które deklarują chęć podważenia ładu demokratycznego i których uczestnicy posługują się przemocą.

Co więcej, same partie polityczne coraz częściej w swojej działalności sięgają do repertuaru ruchów społecznych, organizują marsze, demonstracje i protesty. Czynią to szczególnie chętnie, kiedy znajdują się w opozycji – usiłują wówczas nie tylko odgrywać rolę politycznego adwersarza w parlamencie, ale też całkowicie zdyskredytować partię rządzącą jako ignorującą »wolę ludu«. Taka taktyka może przynieść krótkoterminowe zwycięstwa polityczne, przede wszystkim pomóc w wygraniu kolejnych wyborów, ale na dłuższą metę jedynie wzmacnia nieufność do wszystkich partii, całego systemu partyjnego i demokracji parlamentarnej w ogóle.

Negatywne skutki stosowania tej strategii »udawanego zrywu społecznego« długoterminowo odczują wszystkie ugrupowania, również te, którym w danym momencie udało się dzięki niej odnieść sukces. Przeciwnicy polityczni szybko uczą się naśladować te rozwiązania, a opinia publiczna zaczyna dostrzegać, że demonstrujący są wykorzystywani w partyjnej grze.

Markowanie protestu i oddolnej organizacji nie uczyni partii bardziej demokratycznymi i nie odbuduje zaufania do nich. Jeśli partie mają stać się kluczowymi instytucjami demokratycznego życia publicznego, to nie mogą unikać trudnych, ale koniecznych reform. Muszą stać się bardziej reprezentatywne i demokratyczne, nauczyć się respektowania niezależności kluczowych instytucji publicznych, takich jak media, uczynić swoje finanse bardziej przejrzystymi i reagować w sposób programowy (co niekoniecznie oznacza afirmatywny) na postulaty zgłaszane przez autentyczne, oddolne inicjatywy obywatelskie. W przeciwnym razie czeka je dalsza utrata kontaktu z wyborcami i będą skazane na kolejne próby odbudowywania utraconego zaufania przez powierzchowne, propagandowe komunikaty, które mogą dać chwilową przychylność, ale nie da się na nich zbudować trwałego poparcia. Brak zaufania do partii oznacza większą niepewność dla nich samych i całego systemu demokratycznego”.

Oprac. na podst.: Paweł Marczewski, *Partie polityczne a jakość polskiej demokracji*, batory.org.pl [dostęp: 7.06.2021 r.].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Zastanów się, czy możliwa jest demokracja liberalna bez partii politycznych.

Ćwiczenie 3

Wskaż zagrożenia dla funkcjonowania współczesnych partii politycznych.

Ćwiczenie 4

Oceń działania partii, które skutkują spadkiem zaufania.

Ćwiczenie 5

Zastanów się, jakie skutki dla partii może mieć wzrost aktywności ruchów społecznych.

Ćwiczenie 6

Podaj przykłady działań partii populistycznych.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

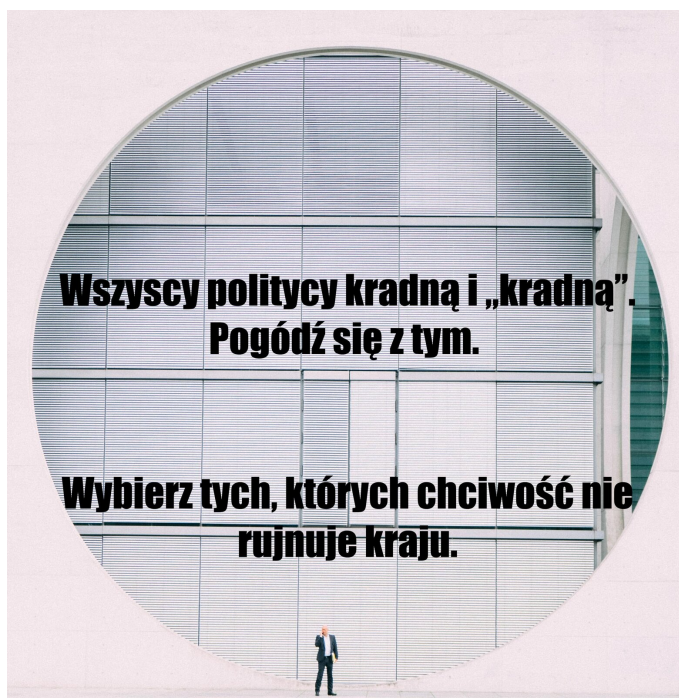
Wskaż stwierdzenie, które jest prawdziwe.

- ☐ W państwach postsowieckich zaufanie do elit politycznych jest większe i wyraża się wysoką frekwencją wyborczą.
- ☐ Spadek frekwencji wyborczej następuje w okresie kryzysów gospodarczych.
- ☐ W okresie stabilności gospodarczej obywatele odwracają się od partii politycznych.
- ☐ W XXI w. możemy zaobserwować wzrost zainteresowania obywateli sprawami publicznymi.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z grafiką i wykonaj ćwiczenie.

Źródło: domena publiczna.

Zaznacz właściwe zakończenia zdania.

Zdaniem autora rysunku jednym z powodów spadku zaufania do partii politycznych jest...

- ☐ brak programów społecznych proponowanych przez partie polityczne.
- ☐ brak mechanizmów weryfikujących kandydatów w obrębie partii politycznych.
- ☐ dbałość członków partii o własne interesy.
- ☐ niski poziom kompetencji ekonomicznych członków partii politycznych.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj ćwiczenie.

“ „FT”: *partie mainstreamowe w Europie przeżywają kryzys*”

Kłopoty socjaldemokratów w Niemczech to przejaw szerszego zjawiska; w Europie wiele dominujących niegdyś partii mainstreamu boryka się z egzystencjalnymi wręcz problemami, nie mogąc zatrzymać odpływu zniechęconych wyborców – ocenia we wtorek „Financial Times”. Dominujące niegdyś partie dziś stoją w obliczu egzystencjalnego zagrożenia. Słabe i podzielone przywództwo oraz ideologiczny stupor spotęgowały tylko rozczarowanie wyborców, których dziś w mniejszym niż kiedyś stopniu motywuje przynależność do danej klasy społecznej czy wyznania. Wydaje się, że przewaga gospodarcza nie motywuje już jak dawniej. Rozpadają się koalicje oparte na wspólnych interesach, na których dotąd zasadzały się partie mainstreamowe. Wyborcy coraz bardziej zwracają uwagę na inne sprawy, takie jak zmiany klimatu, imigracja oraz tożsamość narodowa i regionalna – wskazuje dziennik, zauważając przy tym, że te zmiany „znakomicie wykorzystały siły nacjonalistyczne i antyestablishmentowe”.

Źródło: „FT”: *partie mainstreamowe w Europie przeżywają kryzys*, 4.06.2019 r., dostępny w internecie: wgospodarcze.pl [dostęp 21.08.2020 r.].

Zaznacz, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Jednym z przejawów kryzysu partii socjaldemokratycznych jest brak silnego przywództwa.	☐	☐
Ze względu na przejęcie części postulatów socjalnych przez partie prawicowe socjaldemokraci tracą poparcie, ponieważ nie potrafią zaproponować nowych idei.	☐	☐

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Wzrost kompetencji społecznych obywateli powoduje, że partie głównego nurtu tracą poparcie na rzecz mniejszych ugrupowań, szybciej reagujących na wyzwania współczesności.	☐	☐
Większość wyborców partii mainstreamowych rezygnuje z udziału w życiu publicznym i skupia się na życiu prywatnym.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

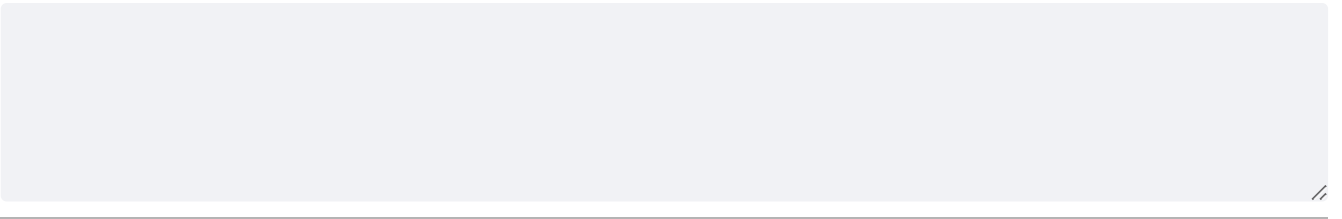
((Anna Polańska

Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie

Ważnymi formami współczesnego uczestnictwa politycznego są nowe ruchy społeczne. Prognozowało się, iż to właśnie one w najbliższym czasie przyczynią się do załamania pozycji partii politycznych. Jednym z bardziej znaczących wymiarów korelacji pomiędzy partiami a ruchami społecznymi jest problem Nowej Polityki. Jest to określenie dla nowej kategoryzacji socjopolitycznej. Wiąże się z wyłonieniem nowych ugrupowań politycznych, których geneza sięga właśnie ruchów społecznych. Sam ruch społeczny jest oddolnym i pozbawionym instytucjonalności, wspólnym działaniem ludzi w celu zrealizowania łączących ich celów. Mianem tym określamy współczesne ruchy feministyczne, pacyfistyczne czy ekologiczne. Efektem ich działania jest poruszenie w dyskursie politycznym nowo pojawiających się problemów bądź takich, które zostały ponownie poruszone, lecz w innym kontekście niż poprzednio. Do przykładów tych pierwszych można zaliczyć postulaty redukcji zagrożeń, które może powodować proces produkcji energii atomowej czy próba wyeliminowania zanieczyszczeń industrialnych. Natomiast przykładem tych drugich są zachowanie pokoju, kwestie równouprawnienia, zwiększenie partycypacji społeczeństwa w podejmowaniu ważnych decyzji na tle politycznym.

Źródło: Anna Polańska, *Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie*, „Artykuły Naukowe ASO” nr 9 (1)/2017, s. 212.

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj ćwiczenie.

((Paweł Kusiak

Postpolityka. W poszukiwaniu istoty zjawiska

Już na początku XX w. na problem zwracał uwagę Carl Schmitt. W rozdzieleniu władzy i polityki widział on realizację liberalnej idei negacji państwa na rzecz prawa. Na marginesie poglądów różnych popularnych ówczesnie myślicieli zwrócił uwagę, że liberalna idea nowoczesnego państwa w praktyce ma polegać na zastąpieniu władzy osób naturalnych bądź prawnych rządami abstrakcyjnych norm. W takim państwie kadra urzędnicza miała stać się utożsamiona z państwem samodzielną władzą zwierzchnią. Ideę nowoczesnego państwa miał zaś wyrażać postęp w decentralizacji i samorządności. Zasadnicza działalność takiego podmiotu ograniczyć się miała tylko do tworzenia prawa, czyli ustalania prawnej wartości interesów. Schmitt zwracał też uwagę na to, że tego rodzaju idee cieszą się dużym poparciem. Zauważył, że postulat zniesienia nierzeczowej władzy polityki nad sferą rzeczowej ekonomiki, jednocy przedstawiciele bardzo wielu grup społecznych. Osoby te mają wierzyć, że z chwilą tryumfu racjonalnego spojrzenia na świat problemy polityczne przestaną istnieć, a uwaga ludzi skoncentrowana będzie tylko na kwestiach techniczno-organizacyjnych i ekonomiczno-społecznych. Ekonomiczno-techniczny sposób myślenia ma nie uwzględniać idei politycznych. Zauważane mają być one tylko wtedy, gdy ktoś dostrzeże w nich środek do realizacji swych ekonomicznych celów. Najistotniejszą konsekwencją takiego sposobu patrzenia na świat jest zdaniem Schmitta fakt, że konieczność moralnej decyzji, czyli istota politycznej idei zostaje pominięta.

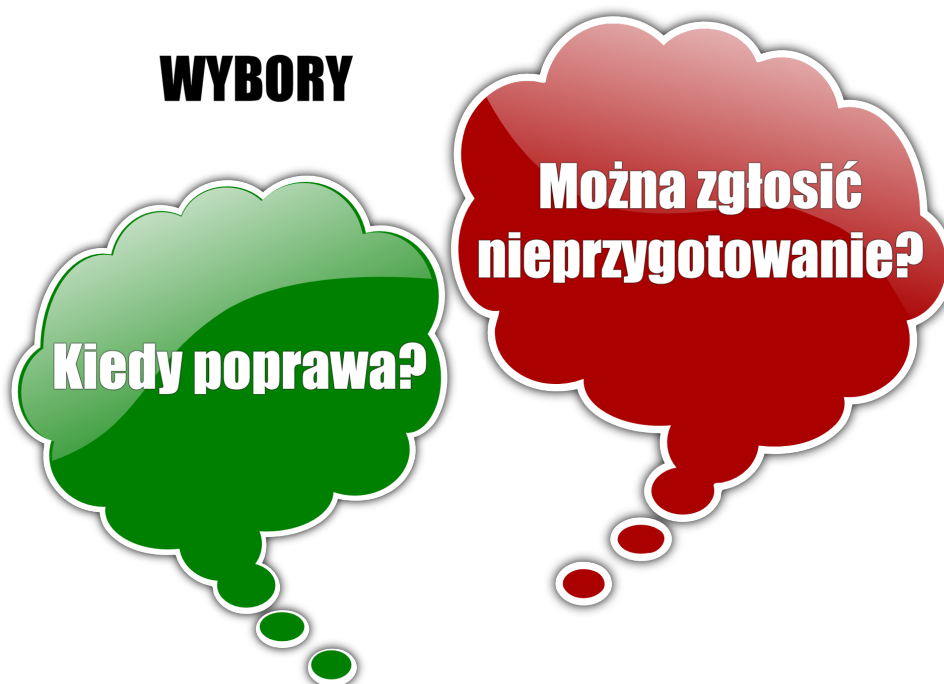
Źródło: Paweł Kusiak, *Postpolityka. W poszukiwaniu istoty zjawiska*, „Colloquium” III/2011, s. 160.

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Zdaniem Carla Schmitta w państwach demokratycznych władza powinna być sprawowana przede wszystkim na podstawie prawa, co oznaczało zastąpienie prawa naturalnego zestawem norm stanowionych przez obywateli.	☐	☐
Zdaniem Carla Schmitta rządzenie państwem ewoluowało od ideologicznych postulatów części grup społecznych w stronę technokratycznego rozwiązywania problemów ekonomicznych. Uważał, że pragmatyzm działania zastąpi ideologie.	☐	☐
Zdaniem Carla Schmitta jedynym elementem trwałym w rządzeniu państwem pozostanie sfera moralnej oceny działań politycznych.	☐	☐
Rządzący, zdaniem Carla Schmitta, powinni zawsze pamiętać, że wyborcy będą zainteresowani ideami głoszonymi przez elity polityczne i bez tych idei bardzo szybko zmienią liderów.	☐	☐

Zapoznaj się z grafiką i wykonaj ćwiczenie.

Źródło: domena publiczna.

Uzupełnij tekst właściwymi fragmentami wybranymi spośród zaproponowanych poniżej opcji.

Autor rysunku zwraca uwagę na niskie młodzieży. Powodem tego zjawiska może być spadek do . Młodzież nie widzi powodu interesowania się , ponieważ partie polityczne nie dostrzegają problemów , do których możemy zaliczyć np. . Młodzież w swoich poglądach jest bardziej , prawicowa lub lewicowa, a prowadzona przez partie polityczne centrowa, czyli polityka nie spełnia oczekiwań młodych obywateli. Skutkiem tego typu postaw jest włączanie się młodzieży w i niechęć do udziału w wyborach lub głosowanie na ugrupowania .

współczesnego świata

partii politycznych

ruchy wyznaniowe

kompetencje społeczne

sceptyczna

polityką

tolerancyjna

poparcia

centrowe

społeczeństwem

bardzo zróżnicowana

radykałna

skrajne

mało zróżnicowana

brak pieniędzy

efekt cieplarniany

zaufania

organizacji pozarządowych

ruchy społeczne

prawicowe

lewicowe

związanych z modą

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Tadeusz Bodio

Polityka jako sztuka bycia wybranym

O koncepcji polityki

„Pierwszym obowiązkiem prezydenta jest zostać wybranym”.
W koncepcji tej polityka zostaje sprowadzona do zdobycia rynku politycznego, przede wszystkim poparcia wyborców. Rynkiem tym rządzą prawa podaży i popytu, a oferowany towar wymaga promocji. Bycie wybranym staje się celem samym w sobie, a nie środkiem prowadzącym do realizacji jej tradycyjnego przesłania – roztropnej realizacji wspólnego dobra.

Źródło: Tadeusz Bodio, *Polityka jako sztuka bycia wybranym*, „Magazyn Sztuki” 2004, nr 29.

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj ćwiczenie.

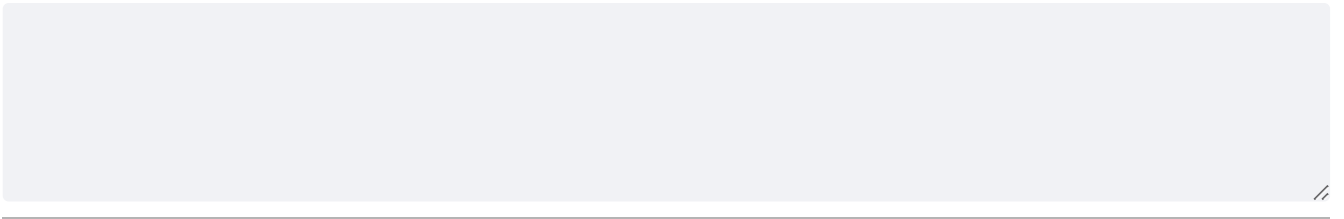
((Filip Flisowski

Ideologia „zdrowego rozsądku”

Ujawnione ideologie wbrew pozorom zmniejszają emocjonalne napięcie wokół spraw publicznych. Gdy przyjmiemy ideologicznie, że stawiamy na budowanie silnego kapitału społecznego, stanie się dla nas jasne, że potrzebne jest do tego inwestowanie w oświatę, kulturę i instytucje publiczne, a to z kolei pociągnie za sobą podwyżki dla nauczycieli czy rozbudowę bazy przedszkoli. Bez ideologii jesteśmy skazani na wieczne szarpanie się jednej frakcji z drugą, jakichś grup interesów i pojedynczych obywateli, którym coś się „zdroworozsądkowo” wydaje. „Trzeźwo myślący” pan Stanisław może chcieć budować szkołę, a kierująca się „prostą logiką” pani Leokadia – sprywatyzować ten grunt i postawić na nim fabrykę. Jeżeli nie sięgniemy głębiej, nigdy nie rozstrzygniemy tego sporu. Są jeszcze inne pozytywne aspekty kierowania się przez polityka konkretną ideologią. Oto na przykład taka postawa zmniejsza podejście konformistyczne do wykonywanej pracy i podejmowanych decyzji. To z kolei skutkuje osłabieniem korupcji, nepotyzmu, podatności na obce wpływy i wewnętrzne naciski. A zatem czytajcie, drodzy politycy, Arystotelesa, świętego Tomasza, Karola Marksa, Milтона Friedmana czy Michela Foucaulta. Znajdziecie tam znacznie więcej odpowiedzi na pytania „co robić” niż w skaczących słupkach poparcia, kieszeniach sponsorów, kolorowych tabloidach czy internecie.

Źródło: Filip Flisowski, *Ideologia „zdrowego rozsądku”*, 31.08.2019 r., dostępny w internecie: magazynkontakt.pl [dostęp 21.08.2020 r.].

Scharakteryzuj poglądy autora tekstu na „politykę bez ideologii”. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Czy demokracja może funkcjonować bez partii politycznych?

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

2) wyjaśnia związki między partiami politycznymi a społeczeństwem; rozważa na wybranych przykładach zjawisko kryzysu partii politycznych i trafność kategorii „polityki bez ideologii”.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje partie polityczne i ich znaczenie dla funkcjonowania demokracji przedstawicielskiej;
- wskazuje na rolę partii politycznych w kształtowaniu elit i kompetencji społecznych;
- dostrzega znaczenie ruchów społecznych we współczesnym świecie;
- argumentuje i uzasadnia swoje zdanie na temat roli partii politycznych w demokracjach;
- używa argumentów *ad rem*, nie *ad personam*.

Strategie nauczania:

- konektywizm;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli;
- debata oksfordzka.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Lekcja przeprowadzana metodą debaty oksfordzkiej nt. „Partie polityczne nie są potrzebne do funkcjonowania demokracji”. Na jednym z poprzednich spotkań uczniowie zostają zapoznani z tematem i otrzymują odpowiednie role – marszałka, sekretarza, czterech mówców propozycji, czterech opozycji; reszta klasy to publiczność. Można również zaproponować zapoznanie się z filmem i audiobookiem. Podczas przygotowania do debaty uczniowie powinni korzystać z informacji zawartych w e-materiale oraz w innych źródłach, a także współpracować podczas przygotowywania argumentacji.

Faza wstępna

1. Przedstawienie tematu i celów zajęć.
2. Przygotowanie sali do debaty, ustawienie w odpowiedni sposób krzeseł i stolików.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie rozpoczynają debatę. Wyznaczony zostaje czas na przygotowanie argumentów. Następnie odbywa się debata na temat: „Partie polityczne nie są potrzebne do funkcjonowania demokracji”.
2. Uczniowie dyskutują, a nauczyciel czuwa nad przebiegiem debaty i w razie potrzeby wspomaga marszałka i sekretarza.
3. Publiczność zadaje pytania prelegentom.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel omawia z uczniami rezultaty debaty. Pyta uczniów stanowiących publiczność, która strona ich przekonała. Prosi o uzasadnienie odpowiedzi.
2. Na tablicy pojawiają się argumenty w formie mapy myśli.
3. Nauczyciel pyta uczniów o wrażenia, ocenę debaty jako formy rozwiązywania konfliktów, porównanie jej do innych znanych im sposobów.

Praca domowa:

Przygotuj kilka argumentów do dyskusji na temat skutków zaniku zaufania do partii politycznych w Polsce.

Materiały pomocnicze:

Materiały źródłowe związane z tematem dyskusji, fragmenty tekstów C. Schmitta, R. Herbuta.

Tadeusz Bodio, *Polityka jako sztuka bycia wybranym*, „Magazyn Sztuki” 2004, nr 29.

Paweł Kusiak, *Postpolityka. W poszukiwaniu istoty zjawiska*, „Colloquium” III/2011.

Anna Polańska, *Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie*, „Artykuły Naukowe ASO” nr 9 (1)/2017.

FT, *partie mainstreamowe w Europie przeżywają kryzys*, wgospodarce.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Film i audiobook mogą być wykorzystane przez uczniów do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.